

TÜRKİYE’DE MALİ DİSİPLİNİN SAĞLANMASI ÇERÇEVESİNDE 5018 SAYILI KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU İLE GETİRİLEN YENİLİKLER

Çiğdem ÇADIRCI*
Esra SİVEREKLI**

Özet

Bir ülkede mali disiplinin sağlanması ekonomik sürdürülebilirliğin devam etmesi açısından önemli bir unsurdur. Ülkelerin zamanla bütçe açıklarının artması ve bu açıkların finansman yöntemleri mali disiplinlerini olumsuz etkilemektedir. Birçok ülkenin mali disiplini sağlamak amacıyla, harcama ve borçlanma üzerine bazı kısıtlar getirerek mali kuralları uyguladığı görülmektedir. Türkiye’de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu mali kural özelliği taşıyan ve böylece mali disiplinin sağlanmasına yönelik önemli bir kanun olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada mali disiplin ve mali kural kavramları teorik çerçeveden ele alınmıştır. Ayrıca Türkiye’de önemli bir mali kural özelliği taşıyan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun mali disiplini sağlamak amacıyla öngördüğü ilke ve düzenlemeler değerlendirme konusu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mali Disiplin, Mali Kural, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu

INNOVATIONS PROVIDED BY THE PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT AND CONTROL LAW NO. 5018 IN THE FRAMEWORK OF PROVIDING FINANCIAL DISCIPLINE IN TURKEY

Abstract

Ensuring fiscal discipline in a country is an important factor in maintaining economic sustainability. Increasing budget deficits of countries over time and financing methods of these deficits negatively affect their fiscal disciplines. It is observed that many countries apply fiscal rules by imposing some restrictions on spending and borrowing to

*Arş. Gör., Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü,
cigdemcadirci10@hotmail.com

**Prof. Dr., Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü,
esrasiverekli@harran.edu.tr

Bu Çalışma Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı’nda Hazırlanan “Mali Disiplinin Sağlanmasında Türkiye’deki İktisat Politikalarının Rolü: 1980/2019 Döneminin Analizi” İsimli Doktora Tezinden Üretilmiştir.

ensure fiscal discipline. Public Financial Management and Control Law No. 5018 in Turkey with the financial rules, and thus is considered as an important law for ensuring fiscal discipline. In this study, the concepts of fiscal discipline and fiscal rule are discussed from a theoretical framework. Furthermore, the principles and the regulations to ensure fiscal discipline set forth by Public Financial Management and Control Law No.5018 which has the important feature of the fiscal discipline in Turkey has been the subject of evaluation.

Keywords: Fiscal Rule, Fiscal Discipline, The Public Financial Management And Control Law No.5018

GİRİŞ

Ülkelerde siyasi, ekonomik ve sosyal koşullarda yaşanan gelişmeler para, maliye ve gelirler politikalarında değişimlerin yaşanmasına neden olmuş ve iktisadi görüşlerin dönemler itibariyle etkinlik kazanmasıyla sonuçlanmıştır. 1930 yılına kadar geçerliliğini koruyan klasik iktisat görüşünün Büyük Buhran yaşandığı zamanda ülkelerin olumsuz etkilenen mali dengelerine çözüm getirememesi alternatif bir politika olarak Keynesyen görüşün gündeme gelmesine yol açmıştır. Bu süreçte Keynesyen öğretilerle ülkelerde ekonomik istikrar sağlanmaya çalışılmış ve bu öğreti uzun yıllar boyunca geçerliliğini korumaya devam etmiştir.

Küreselleşmenin hız kazanması sonucunda, dünya ülkelerinin birbirlerine entegre olma çabaları bu olgunun ülke ekonomileri üzerinde olumlu etkilerin yanı sıra olumsuz etkiler de göstermesine yol açmıştır. Küreselleşmenin yayılması ile dünyada oluşan küresel krizlerin ülke ekonomileri üzerinde etkileri daha belirgin hale gelmiştir. Küresel krizler karşısında daha hassas hale gelen ekonomilerde iradi olarak uygulanan para ve maliye politikaları bu ülkelerin ekonomik istikrarlarının ve mali disiplinlerinin olumsuz etkilenmesiyle sonuçlanmıştır. Bu olumsuz etkilerin azaltılması ve ya en aza indirgenmesi için kurala dayalı maliye politikaları gündeme gelmiştir. Bu politikalar gereğince, hükümetlerin ekonomik istikrarın ve mali disiplinin sağlanması amacıyla maliye politikaları üzerine belirli sınırlamalar getirmesi

gerekmiştir. Böylece; bütçe dengesi, harcamalar, kamu gelirleri ve borçlanma üzerine sayısal hedefler konulması mali kural olarak nitelendirilmektedir. Bu kuralların, zaman içerisinde birçok ülkede uygulanmaya başlanmasıyla mali kurallar çeşitlenmeye başlamıştır.

Türkiye’de mali disiplinin sağlanması amacıyla 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu bütçe ilkelerine ve bütçeler üzerine getirdiği bazı düzenlemelerden dolayı mali kural niteliği taşıyan önemli bir kanundur. 2003 yılında kabul edilerek 2006 yılında yürürlüğe giren bu kanun kamu mali yönetim anlayışına getirdiği yenilik ve düzenlemeler ile önemli bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Bu kanunla mali disiplinin sağlanması amacının yanı sıra kamu kaynaklarının daha etkin kullanılması, mali saydamlık ve hesap verilebilirliğin sağlanması amaçlanmıştır.

1. Mali Disiplin ve Kavramsal Çerçeve

Mali disiplin kavramı, kamu maliyesi literatüründe akademik çalışmaların yanı sıra Hükümet Finans Görevlileri Derneği (GFOA), Ulusal Devlet Bütçe Sorumluları Ulusal Birliği (NASBO) ve Ulusal Konsey gibi profesyonel kuruluşlar tarafından net bir tanım olmadan geniş ölçüde kullanılan bir kavramdır (Hou, 2003:5). Musgrave ve Peacock (1959) mali disiplin kavramını kamu gelir ve giderlerinin denk olması yani mali yıl içerisinde kamu gelirlerinin kamu giderlerini karşılayabilmesi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu kapsamda cari harcamaların cari gelirlerle karşılanması gerektiğini, oluşabilecek açıkların gelecekte vergi yükü olarak vatandaşlara yansımalarının olumsuz etkileri olacağını ifade etmektedirler.

Hemming (2003) ise mali disiplini, ihtiyatlı açık ve ihtiyatlı borç düzeylerinin belirlenmesi ve belirlenen düzeylerinin sürdürülmesi olarak tanımlamış ve bunun yanı sıra mali disiplini, kamu maliyesinde kamu gelir ve gider dengesi için sürdürülebilir bütçe disiplininin sağlanması amacıyla aşırı borçlanma,

enflasyon, dış açık, rekabet gücünde kayıp ve eksik istihdama neden olabilecek uygulamaların olmaması şeklinde açıklamıştır.

Bir ülkede mali disiplinin sağlanması dört temel unsur üzerinde etkili olmaktadır. Bu unsurlar aşağıdaki gibidir (Hemming, 2003:2):

Mali disiplin makroekonomik istikrarın sağlanması açısından önemlidir. Mali disiplin toplam talep baskıları ve yanı sıra ödemeler dengesi ve enflasyon ile ilgili sorunların çözümünde önemlidir.

Mali disiplin daha etkin para politikası için önemlidir.

Mali disiplin politika yapıcıların, büyüme ve kaynak tahsisinde vergi sisteminin etkinliğine ve harcama programlarının verimliliğine olanak sağlamaktadır.

Mali disiplin öngörülebilir (örneğin, kamu emeklilik yükümlülükleri gibi) ve öngörülemeyen (şarta bağlı yükümlülükler gibi) mali baskıları karşılamak için önem arz etmektedir.

Ayrıca mali disiplinin sağlanması ülkelerin küreselleşmekte olan dünyaya uyumu açısından önem taşıyan bir unsurdur. Ülkelerde mali disiplinin sağlanması, güçlü bir şekilde mali yönetim kapasitesini geliştirmektedir. Bu nedenle mali yönetimin kapasitesini geliştirmek için, bir hükümetin öncelikle mali disiplini güçlendirmesi gerekmektedir (Hou, 2003:4).

Günümüzde en gelişmiş ülke ekonomileri incelendiğinde, bütçe gelir ve giderlerinin birbirine denk olmadığı ve bütçe açıkları olduğu görülmektedir (Dumitru ve Stanca, 2010:2). Ülkelerde oluşan bu açıklar; seçmenleri, vergi mükelleflerini ve yöneticileri yakından ilgilendirmekte ve mali disiplinsizliğin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Hou, 2003:5). Bu nedenle günümüzde dünyanın birçok ülkesinde mali disiplin kavramı dikkat çeken önemli bir konu/kavram haline gelmiştir (Gaber ve Diğ., 2005:17).

Gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra gelişmiş birçok ülke de kamu maliyesini sağlamlaştırmak amacıyla reformlar uygulamaya koyarak, mali kural niteliğinde

bütçe, vergi, harcama ve borçlanma üzerine belirli kısıtlar getirerek önlemler almaya çalışmaktadır.

2. Mali Kural Tanımı ve Kavramsal Çerçeve

1930 yıllarına doğru ortaya çıkan Keynesyen teorinin temelini oluşturduğu maliye politikası 1970'li yıllara kadar farklı bileşim ve şekillerde etkinliğini korumuştur. Fakat 1970'li yıllarda oluşan yüksek enflasyon ve durgunluk sonucunda stagflasyonun oluşması, maliye politikalarının bu sorunu çözmede yetersiz kaldığını göstermiş ve farklı arayışlar içine girilmesine yol açmıştır. Bu arayışlara neden olan temel unsur ise; kurala bağlı maliye politikalarının daha etkin olabileceği düşüncesidir. 1970'li yıllarda kamu borç yüklerinde yaşanan artışlar, kamu finansman sorunları, işsizlik ve yüksek enflasyonun nedenleri arasında maliye politikalarının ihtiyari olarak uygulanması görülmüştür.

Mali kurallar, makroekonomik anlamda, mali performans göstergelerinde kalıcı bir şekilde uygulanan sınırlamalar veya oranlar olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre, bütçe tahminleri ve bütçe uygulamalarına getirilen sınırlamaların yasal bazı yaptırımları bulunması şeklinde açıklanmaktadır (Kopits ve Symansky, 1998:7). Bir diğer tanım ise; mali kuralları, bütçe parametreleri ile ilgili değerlerin kısıtlanarak, mali politikalar üzerine sürekli olarak uygulanan kısıtlamalar olarak ifade etmiştir (Gaber ve Diğ., 2015:1).

Bu kurallar; amaçlar, operasyonel politikalar, şeffaflık açısından farklı özelliklere sahiptir. Bu özelliklerinden dolayı, mali kuralların amacı, refah zamanlarında aşırı kamu harcamalarından sakınmak, kamu maliyesinin etkin yönetildiği ve verimli olduğu zamanlarda ise uzun dönemli mali sürdürülebilirliği ve güvenilirliği sağlamaktır (Gaber ve Diğ., 2015:1). Bu bağlamda; mali kuralların amacını, mali disiplin tesis edildikten sonra bunu sürdürülebilir hale getirerek fiyat istikrarı, makroekonomik istikrarı ve ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek şeklinde ifade etmek mümkündür (Kargı: 5). Aslında mali

kuralların temel unsuru, maliye politikalarının politik/siyasi etkilerden kurtulmasını sağlamaktır. Ayrıca hükümetlerin kamu maliyesi üzerinde hesap verebilirliğini sağlayarak, beklentilerini yönlendirmek ve genel bütçe çerçevesinin şeffaflığını sağlamak temel amaçtır (Bank of Ghana Policy Briefing Paper, 2008:2).

Mali kuralların etkinliğini belirleyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar aşağıdaki gibidir (Kopits, 2001:19):

Basit, sade ve niteliği tam olarak belirtilmiş olması gerekmektedir. Ekonominin tüm aktörleri ve hükümetler bu kuralların amaçlarını anlamalıdır.

Mali kuralların bir diğer unsuru; esnekliğidir. Esneklik, olağanüstü gelişmelerin yaşandığı dönemlerde mali kuralların gereksinimleri karşılayacak esnekliğe sahip olmasını ifade etmektedir. Fakat bu mali kuralların sürekli olarak değiştirilmesi anlamına gelmemektedir. Ekonomik daralma ve genişleme dönemlerinde politikada yapılan değişimlere karşı bu kurallar esnek olmalıdır. Bazı mali kurallarda bu esnekliğin nasıl yapılacağı ve düzeyi belirtilmektedir. Bu bağlamda; yapılan esneklik belirli sınırlar çerçevesinde ve mali disiplin kapsamında gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca mali kurallar belirlenirken objektifliği, uygulama süreci, kuralın statüsü, uygulama alanı yani kuralın yerel düzey veya merkezi düzeyde uygulanıp uygulanmayacağı, kurala uymama maliyeti gibi unsurlar da önem taşımaktadır. Bu kriterlerin tam olarak açıklanması kuralın/kuralların başarıya ulaşması için önemlidir (Kopits ve Symansky, 1998:6).

2.1. Mali Kuralları Ortaya Çıkaran Nedenler

Mali kuralın genel çerçevesinin şekillenmesi Anayasal İktisat Teorisi tartışmalarıyla gerçekleşmiştir. Anayasal İktisat Teorisi, ekonomi politikalarını hazırlama ve uygulama aşamasında, ihtiyari ekonomi politikaları ve siyasal

iktidarların tercihlerini kabul etmemektedir. Bu yönüyle, bu kurallar siyasal iktidarlar tarafından tercih edilmemektedir.

Mali kurallar artan mali disiplinsizlik nedeniyle birçok ülkede özellikle 1990'lı yıllardan sonra farklı şekillerde uygulanmaya başlanmıştır (Demir ve İnan, 2011:27). Ekonomik literatürde mali kuralların gelişmesi ve uygulanması üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada, mali kuralların 1990'larda Brezilya ve Peru'da borç krizleri ve banka krizlerinin oluşması ile Euro bölgesinde bulunan ülkelerin mali düzenleme ihtiyaçları nedeniyle bu kurallara başvurduğu görülmüştür. İkinci aşamada, 2000'li yılların başlarında, birçok gelişmekte olan ülke aşırı bütçe açıklarını ve sürdürülemez kamu borcunu (Hollanda ve İsviçre gibi) istikrara kavuşturmak için mali çerçevelerini değiştirmek ve birden fazla mali kural amacıyla bu kurallara yönelmiştir. Üçüncü ve son aşamada ise, ülkelerde oluşan bütçe krizleri ve küreselleşmenin sonucu olarak yeni nesil mali kurallar da denilen kurallara başvurunun artmasıyla mali kurallar ülkeler tarafından benimsenmeye başlamıştır (Gaber ve Diğ., 2015:1).

Bu bağlamda dünyada birçok ülke tarafından mali disiplinin tesis edilmesi, kaynakların önceliklere göre dağıtılması, makroekonomik istikrarın ve ekonomik büyümenin sağlanması, kamu maliyesinin güçlendirilmesi, enflasyon oranlarının düşürülmesi ve kamu hizmetlerinin sunumu aşamasında etkinlik ve verimliliğin sağlanması amacıyla mali kurallara başvurulduğu görülmektedir.

2.2. Mali Kural Türleri

Hükümetlerin maliye politikası seçeneklerine bağlayıcı sınırlamalar getiren mali kuralları dört grupta toplamak mümkündür. Bunlar (Kennedy ve Robbins, 2001:7):

- Bütçe sınırlama ve düzenlemeleri,
- Borçlanma sınırlama ve düzenlemeleri,
- Vergilendirme sınırlama ve düzenlemeleri,

Harcama sınırlama ve düzenlemeleri.

2.2.1. Bütçe Sınırlama ve Düzenlemeleri

Bütçe açıkları kuralı, bütçe gelir ve giderlerinin birbirine denk olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kurallar öncelikle borç göstergesini etkileyen ve çoğunlukla politika yapıcıların kontrolündeki değişkenleri sınırlamak için yapılmaktadır. Bu yüzden bu kurallar, borçların sürdürülebilirliğinin sağlanması için operasyonel destek sağlamaktadır. Bütçe açığı kuralları; toplam, yapısal ve düzenlenmiş bütçe açığı kuralları olarak ifade edilir. Döngüsel olarak ayarlanmış bütçe açıkları, bütçe üzerinde ekonomik döngülerin etkisiyle ilişkili olmayan mali politikaların değişikliklerini içerirken, yapısal bütçe açıkları, ekonomik döngü ile ilgili olmayan bütçede bir defaya mahsus ek faktörler ve diğer isteğe bağlı olmayan değişiklikleri içermektedir. Bu hedefler yıllık olarak belirlenirken, ekonomik dönem içerisinde nominal bütçe açığının ortalama seviyelere ulaşmasını gerektirmektedir. Ayrıca birincil bütçe açığı kuralları, borçların sürdürülebilirliği ile yakından ilgilidir (Gaber ve Diğ., 2015:5).

Bütçe açığı kuralları farklı şekillerde uygulanabilmektedir. Bunlar (Aktan, 2011:6):

Kamu gelirleri ve kamu giderlerinin denk olmasının zorunluluk haline getirilmesi,

GSYİH'ya oranla mali açıklara sınırlamalar konulması,

GSYİH'ya oranla yapısal bütçe açıkları üzerine kısıtlamalar konulması,

Cari gider ve gelirlerin denkleğinin zorunlu tutulması şekillerinde olabilmektedir. Bir başka ifadeyle yatırım harcamalarının finansmanı haricinde borçlanmaya izin verilmemektedir.

2.2.2. Borçlanma Sınırlama ve Düzenlemeleri

Kamu borçlanması kuralları, kamu borçlarının yüzde olarak milli gelire oranı üzerine belirgin bir şekilde sınırlamalar koymak şeklinde ifade edilmektedir. Bu

tür kurallar, hedeflenen borç seviyesine ulaşma açısından en etkili yöntemlerden bir tanesidir. Bu kuralların uygulanmasında gecikmelerin olması politika yapıcıların ekonomiye kısa dönemde yön verememelerine neden olmaktadır. Bunlara ilaveten, borç kuralları, faiz oranlarındaki ve döviz kurlarındaki değişiklikler gibi hükümetin kontrolü dışındaki olaylardan etkilenebilmektedir. Sonuç olarak büyük ve gerçekçi olmayan mali düzenlemelerin yapılmasıyla sonuçlanabilmektedir (Gaber ve Diğ., 2015:3).

2.2.3. Vergilendirme Sınırlama ve Düzenlemeleri

Vergi ve harcamalar üzerine getirilen sınırlamalar, gelecek yılda harcama veya vergilerin ne oranda artacağını belirten anayasal veya yasal düzenlemeler olarak ifade edilmektedir. Vergiler üzerine getirilen sınırlamalar, genellikle eyalet ve yerel yönetimler düzeyinde uygulanmaktadır (Krol, 1997:296).

2.2.4. Harcama Sınırlama ve Düzenlemeleri

Harcama sınırlama ve düzenlemeleri, nominal veya reel harcamaların büyüme oranlarına belirli sınırlamalar getirmesi veya bu harcamalara üst sınır belirlenmesi şeklinde ifade edilmektedir. Bu kurallar hükümetin öncelikleri çerçevesinde kamu harcamalarının gerçekleştirilmesini hedeflemektedir. Ayrıca kamu kesiminin ekonomi içindeki payının büyümesini önleyen bir rolde oynamaktadır (Karayazı, 2017:760).

2.3. Mali Kuralların Düzenleme Yöntemleri

Mali kuralların yasal dayanağı, uygulamaya konulan kuralın türüne ve ülkeden ülkeye göre değişiklik göstermektedir. Bu kurallar anayasal, yasal ve uluslararası anlaşmalar çerçevesinde belirtilmektedir. Yani ülke mevzuatlarında, harcamaların, borçların ve açıklarla ilgili kuralların çoğu bulunmaktadır. Daha az sayıda bulunan gelir kuralları, siyasi taahhüt, koalisyon anlaşmaları ise yasal normların bir kombinasyonu ile uygulanmaktadır. Genellikle açık ve borç ile ilgili uluslar üstü kuralların çoğu uluslararası antlaşmalarla belirlenir. Fakat çok

az sayıda ülkenin anayasasında mali kurallar oluşturulmuştur. Ancak hukuki temeller üzerine kurulan kuralların uzun dönemli olduğu kabul edilmektedir. Çünkü bu kurallar anayasaya konulduğunda hükümet değiştiğinde bile bu kuralları iptal etmek veya değiştirmek çok zorlaşmaktadır (Gaber ve Diğ., 2015:3).

3. Türkiye’de Mali Disiplinin Sağlanmasında Mali Kural Örneği: 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu

Türkiye’de uzun yıllar boyunca kamu kesiminin idare ve muhasebesini içeren 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu kamu mali yönetiminin düzenlenmesinde uygulanmıştır. Kanun, 26.05.1927 tarihinde kabul edilerek, 09.06.1927 yılında Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Kanunda devletin varlıkları ve nakdinin yönetimi, genel ve katma bütçelerin hazırlanması ve kabul edilmesi gibi birçok düzenleme yer almıştır*. 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu’nun geçerli olduğu yıllarda çeşitli nedenlerle ortaya çıkan sorunların önlenmesi amacıyla yasal ve yapısal önlemler ile hedeflere ulaşmaya çalışılmakla birlikte bu hedeflere tamamen ulaşılamadığı görülmektedir. 2001 yılında bütçe açıklarının çok yüksek düzeylerde olması kamu mali yönetiminde değişim ve dönüşümü gerekli hale getirmiştir (Civriz, 2010:348).

Bu bağlamda uzun yıllar geçerliliğini koruyan bu kanun yerine, kamu kaynaklarını daha etkin ve verimli kullanmak, mali saydamlık ve hesap verilebilirliği sağlamak amacıyla 10.12.2003 tarihinde 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu kabul edilerek, 24.12.2003 tarihinde 25326 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış ve 01.01.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun tüm dünyada kamu mali yönetimi anlayışında meydana gelen değişimin Türkiye’deki en önemli yansıması olmuştur (Demircan ve Ener, 2009:143).

* Ayrıntılı bilgi için 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununa bakınız.

Kanunla, kamu mali yönetim yapısı ve işleyişi, kamu bütçelerinin hazırlanması ve uygulanması, mali işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konuları düzenlenmiştir. Ayrıca Kanun, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları, mahalli idarelerin yönetim ve idaresini de kapsamıştır. AB fonları ve yurtiçi ve yurt dışı kaynaklardan kamu idarelerine aktarılan kaynakların kullanımı ve kontrolü uluslararası anlaşmalara uymak koşuluyla bu kanun kapsamında yer almıştır*.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile mali disiplinin sağlanması amacıyla temel ilkeler ve harcama kısıtları gibi yeni kurallar getirilmiştir. Tablo 1’de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nda mali disiplinin sağlanmasına yönelik mali kural niteliğinde uygulanan ilkelere yer verilmiştir.

Tablo 1. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nda Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Mali Kural Niteliğinde Uygulanan İlkeler

Kuralın Türü	Kanun Maddesi	Kuralın İçeriği
Mali Saydamlık	7.Madde	Kamu kaynaklarının elde edilip, kullanılma aşamasında denetimin sağlanması amacıyla kamuoyunun şeffaf olarak bilgilendirilmesi gereği
	53.Madde	Mali istatistiklerin merkezi yönetim kapsamında bulunan kamu idarelerinin aylık, genel yönetim kapsamında bulunan kamu idarelerinin ise üç aylık dönemler halinde yayımlanması

*Ayrıntılı bilgi için 5018 sayılı Kamu Yönetimi Ve Kontrol Kanununa bakınız.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf>

Hesap Verme Sorumluluğu	8.Madde	Kamu kaynaklarının etkin, iktisadi, verimli ve hukuka uygun şekilde elde edilmesi, kullanılması, muhasebeleştirilmesi ve kötüye kullanılmaması amacıyla önlemlerin alınmasında görevli ve yetki sahibi kişilerin hesap verme zorunluluğu bulunması
	41.Madde	Hesap verme sorumluluğu çerçevesinde üst yöneticilerin ve bütçeden ödenek tahsis edilen yetkililerin yıllık faaliyetleri belgelendirmesi ve kamuoyuna sunması gereği
Mali Saydamlık ve Hesap Verme Sorumluluğu	50.Madde	Yapılan tüm mali işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve belgelendirilmesi
Çok Yıllı Bütçeleme	15.Madde	Bütçe kanununda cari yılın ve izleyen iki yılın gelir ve gider tahminlerinin açıklanma gereği

Kaynak: 5018 Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Karayazı, M. (2017). “Mali Kurallar: Türkiye’deki Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:10, Sayı: 50, s.758-769.

Türkiye’de mali kural uygulamasına alt yapı hazırlaması nedeniyle önemli bir kanun olarak görülen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile bütçenin kapsamı genişletilmiştir. Bütçe süreçlerinin yeniden tanımlanması, iç kontrol sistemine geçilmesi, stratejik yönetim ve performans ilişkisi üzerinden orta vadeli bir projeksiyon oluşturularak yetki ve sorumlulukların yeniden tanımlanmasıyla mali disiplinin alt yapısının güçlendirilmesi amaçlanmıştır (Güngör, 2011:134).

Bu kanunla bütçe ilkelerinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bütçe ilkelerinde en önemli ilkelerden biri sayılan devletin tüm gider ve gelirlerinin tek bütçe içinde toplanmasını gerektiren birlik ilkesi değişime uğramıştır (Mutluer ve Diğ., 2005:89). 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu’nun uygulanma döneminde genel ve katma bütçeler “destekli bütçe” adı altında hazırlanmıştır. Böylece fonlar, döner sermayeler ve bütçeden yardım alan kuruluşlar ve

düzenleyici ve denetleyici kurumlar bütçe dışında kalmıştır (Söyler, 2006:191). Bu durum etkin harcama politikası izlemeyi güçleştirmiştir. Bunun yansıra harcamaların verimlilik ve hukuki yönden denetimini zorlaştırmıştır. Fakat 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu bu aksaklıkların giderilmesi amacıyla merkezi yönetim bütçesi, sosyal güvenlik kurumları bütçeleri ve mahalli idareler bütçelerinin birlikte hazırlanmasına imkân tanımıştır (Mutluer ve Diğ., 2005:90). Yani bu kanun ile mali disiplinin sağlanması için bütçenin ekonomiyi düzenleme işlevlerinin yanı sıra kamu mali yönetiminde yer alan kurum ve kuruluşların tamamının aynı çatı altında toplanması ilkesi de sağlanmıştır (Siverekli Demircan, 2008:16). Bu uygulama bir yandan, kamu mali yönetiminin büyüklüğünü görme imkânı sağlarken, diğer yandan tüm kurum ve kuruluşların ortak ilke ve uygulamalar kapsamında bir araya gelerek birlik ilkesini tesis etmiştir.

Bütçe ilkelerinden bir diğer ilke olan alenilik ilkesi, hükümetin mali işlemlerinin bütçe aracılığıyla kamuoyu tarafından bilgilendirilmesinin sağlanması olarak ifade edilebilir. Tablo 1’de görüldüğü üzere 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu 7. Maddesinde kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılması aşamasında, denetim amacıyla kamuoyunun şeffaf şekilde bilgilendirilmesi gereği belirtilmiştir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun 53. Maddesinde ise; Maliye Bakanlığı tarafından mali istatistiklerin belirli dönemler itibariyle yayımlanması ve kolayca ulaşılması gerektiği üzerinde durulmuştur (Pehlivan, 2008:206).

Türkiye’de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nda bulunan bu maddeler ile kamu kaynaklarının kullanılma aşamasında kamuoyunun şeffaf bir şekilde bilgilendirilmesi ve mali istatistiklerin belirli dönemler itibariyle yayımlanması uygulaması ile mali disiplinin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca Dünya ülkeleri ile eşanlı olarak değişim ve dönüşüm

geçiren kamu mali yönetim anlayışında küresel ilkeler olarak benimsenen ve mali disiplinin sağlanmasında önemli olan hesap verebilirlik ilkesine verilen önem anlaşılmaktadır.

Mali saydamlık ilkesine yönelik uygulamalar incelendiğinde ise; kamu ve özel sektör kuruluşlarının ulusal ve uluslararası düzeyde kamusal alanda mali saydamlık ilkesinin geçerli olması çabasıyla çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu kuruluşlar arasında IMF ve Dünya Bankası gibi ulusüstü organizasyonlar ön plana çıkmaktadır. IMF ve Dünya Bankası'nın yanı sıra bazı sivil toplum kuruluşlarının da bu alanda önemli faaliyetler yürüttüğü ve belirli aralıklarda raporlar hazırladıkları gözlemlenmektedir. Bu sivil toplum kuruluşlarından birisi olan Uluslararası Bütçe Ortaklığı Merkezi tarafından Saydam Bütçe Araştırmaları raporları hazırlanmakta ve kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır (Tüğen ve Özen, 2010:4). Uluslararası Bütçe Ortaklığı Merkezi'nin ilk olarak 2006 yılında ve 2 yıl aralıklar vererek yayımladığı saydam bütçe araştırmaları raporlarında ülkelerin mevcut uygulamaları değerlendirilmektedir.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda yer alan mali saydamlık ilkesinin bütçe sisteminin üzerinde önemli değişiklikleri beraberinde getirdiği görülmektedir. Nitekim performans esaslı bütçe sistemine geçilmesinde hesap verebilirliğin olduğu kadar, mali saydamlık ilkesinin de önemli bir payı vardır. Performans Esaslı Bütçe Sistemi devletin yükümlü olduğu görevleri gerçekleştirmek için yaptığı hizmetler ve birim maliyetlerinin önemli olduğu bir bütçeleme sistemi olarak tanımlanmaktadır. Bu bütçe sisteminin temel amacı, kamu kurumlarının mal ve hizmet üretim faaliyetlerinde etkinliğinin belirlenmesi, mali saydamlık ve hesap verebilirliğin sağlanması ve kaynak kullanımında etkinliğin gerçekleştirilmesidir (Akdoğan, 2014:1). Ayrıca bu bütçeleme sistemi kamu

hizmetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla tahsis edilen ödeneklerden en yüksek şekilde hizmet çıktısının elde edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu bütçeleme sisteminin ilk aşamasını stratejik planlama oluşturmaktadır. Kurumların amaç, hedef ve bunlara ulaşmayı sağlayacak yöntemleri içeren stratejik planları, kurum bütçelerinin amaçları ve hedeflerini göstermesi, kaynak tahsisine yönelik ilkelerin oluşturulması, hesap verme sorumluluğuna rehberlik etmesi sebebiyle kamu mali sistemi için büyük önem taşımaktadır. Performans esaslı bütçeleme sürecinin son aşamasında ise, faaliyet raporları yer almaktadır. Bu raporlarda kamu idareleri tarafından yürütülen faaliyetler ile bu faaliyetlerin sonuçlarına ilişkin olarak düzenlenen bilgiler bulunmaktadır (Taner, 2011:14). 5018 sayılı Kanununun 41. Maddesine göre üst düzey yöneticiler ve bütçe ile ödenek tahsis edilen harcama yetkilileri hesap verme sorumluluğu gereğince, yıllık faaliyet raporu oluşturmak ve kamuoyuna açıklama yapmak zorundadır. Ayrıca 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile 2006 yılı Genel Yönetim Bütçesi ve sonraki bütçeler çok yıllık olarak hazırlanmıştır. Çok yıllık bütçeleme, devletin bir sonraki yılı esas alması üzerine o yılı izleyen birkaç yıla ait gelir ve giderlerinin yürütülmesi ve uygulanması hususunda hükümetin meclisten yetki ve izin aldığı bir bütçeleme şekli olarak tanımlanmaktadır (Tüğen, 2013:156-157). Çok yıllık bütçelemenin uygulanması ile; kamu kaynaklarının belirlenen öncelikler arasında dağıtılması, hükümetlerin önceliklerinde meydana gelen değişikliklerin gelecek yılki bütçelerine dahil edilerek kaynakların yeniden dağıtılması ve böylece orta/uzun vadede tutarlı kaynak-harcama dengesinin sağlanması amaçlanmıştır (Mutluer ve Diğ., 2005:169). Bu açıdan çok yıllık bütçeleme, mali disiplinin ve makroekonomik dengenin sağlanmasında önemli katkılarda bulunması nedeniyle önemli bir ilkedir.

Türkiye’de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nu kamu mali yönetiminin yeniden düzenlenmesi ve uygulamalarda değişikliğe gidilmesi bakımından önemli bir kanun olarak kabul etmek mümkündür. Bu kanunla bütçe birliğinin sağlanarak, mali saydamlık ve hesap verilebilirlik gibi ilkelerin önem kazandığı görülmüştür. Ayrıca bu ilkelerin gerçekleştirilme gayesi için performans esaslı bütçeleme sistemine geçilmiştir. Bunlara ilaveten 2006 yılı itibariyle kamu kaynaklarının etkin ve verimli dağıtılması amacıyla bütçeler çok yıllık olarak hazırlanmaya başlamıştır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun mali disiplin hedefine ulaşma gayesi getirilen bu ilkeler ve düzenlemeler ile açıkça görülmektedir. Ayrıca bu hedeflere sadece ilke ve düzenlemeler ile ulaşma hedefleri görülmemekte kanunda bulunan harcama kuralları ile desteklendiği de görülmektedir. Tablo 2’de Türkiye’de uygulanan harcama ile ilgili kurallar verilmiştir.

Tablo 2. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nda Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Mali Kural Niteliğinde Uygulanan Harcama Kuralları

Kural Türü	Kanun Maddesi	Kuralın Uygulanma Biçimi
Ödenek Kullanılmasında Harcama Kısıtları	20.Madde	Kamu idareleri, bütçesindeki ödenekleri aşacak şekilde harcama yapmamaktadır. Bütçe ile tahsis edilen ödenekler, amaçları doğrultusunda ilgili yılda yaptırılan iş, satın alınan mal ve hizmetler ile diğer giderlerin karşılanmasında kullanılmalıdır. Fakat, ilgili olduğu mali yıl içerisinde ödenmeyip zamanaşımına uğramamış geçen yıllara ve ilama bağlı borçlar cari bütçelerinden ödenir.
Ödenek Aktarmaları Harcama Kuralı	21.Madde	Merkezi yönetim kapsamında bulunan kamu idarelerinin bütçeleri arasında ödenek aktarmalarını kanunla yapması gerekmektedir. Merkezi yönetim içinde bulunan kamu idareleri aktarma yapılacak tertipteki ödenğin yüzde yirmisine kadar

		kendi bütçeleri içinde ödenek aktarması yapabilirler
Yedek Ödenek Kısıtı	23.Madde	Merkezi yönetim bütçe kanununda gösterilen amaçları ve hizmetleri uygulamak, ödenek yetersizliklerinin önüne geçmek ya da bütçelerde öngörülme-yen hizmetler için, bu Kanuna ekli (I) ve (II) sayılı cetvelde yer alan idarelerden merkezî yönetim bütçe kanununda gösterilecek olanların bütçelerine aktarılmak üzere, genel bütçe ödeneklerinin %2'sine kadar yedek ödenek eklenebilir. Cumhurbaşkanı bu ödenekten aktarma yapmaya yetkilidir.
Örtülü Ödenek Kısıtı	24.Madde	Devlet itibarının gerekleri, siyasi, sosyal ve kültürel amaçlar ve olağanüstü hizmetlerle ilgili Devlet ve Hükümet icapları için kullanılmak üzere Cumhurbaşkanlığı bütçesine konulan ödenek ilgili yılda bu amaçla tahsis edilen ödenekler toplamı, genel bütçe başlangıç ödenekleri toplamının binde beşini geçmemelidir.
Ertesi Yıla Geçen Yüklenme Kısıtı	27.Madde	Niteliğinden dolayı mali yılla sınırlı tutulamayan ve sürekliliği bulunan bazı iş ve hizmetler için; her iş itibarıyla, bütçelerinde öngörülen ödeneklerin yüzde ellisi, izleyen yılın Haziran ayını geçmemek ve yüklenme süresi on iki ayı aşmamak üzere, ilgili üst yöneticinin onayıyla ertesi yıla geçen yüklenmeler uygun görülebilir.
Bütçe Dışı Avans Kısıtı	35. Madde	Harcama yetkilisinin uygun görmesi ve karşılığı olan ödeneğin saklı tutulması şartıyla, ilgili kanunlarda öngörülen haller ile gerçekleştirme işlemlerinin tamamlanması beklenemeyen ivedi veya zorunlu giderler için avans verilmesi veya kredi açılması suretiyle ön ödeme yapılabilmektedir. Verilecek avansın üst sınırları ise merkezî yönetim bütçe kanununda gösterilir.

Gelir ve Giderleri Etkileyecek Kısıtı	14. Madde	Kamu gelirlerinin azalması veya kamu giderlerinin artmasına sebep olacak ve kamu idarelerine yükümlülük oluşturacak kanun tekliflerinin getireceği malî yük, orta vadeli program ve malî plan çerçevesinde, en az üç yıllık dönem için hesaplanır ve tekliflere eklenir.
---------------------------------------	-----------	--

Kaynak: 5018 Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Saygılıoğlu, N. ve Erduran, A. Ç. (2011). “Mali Kural ve Etkinlik Sorunu: Türkiye Örneği”, 7. Ekonomik Yaklaşım Kongresi: Türkiye Ekonomisi’nin Dinamikleri: Politika Arayışları.

Tablo 2’de 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nda kamu idarelerine harcama kısıtı, ödenek aktarma kısıtı, yedek ödenek kısıtı, örtülü ödenek, ertesi yıla geçen yüklenme kısıtı, bütçe dışı avans kısıtı ve merkezi yönetime bağlı idarelerin gelir azaltıcı ve gider arttırıcı düzenlemelerinin Orta vadeli mali planın 3 yıllık öngörüsüne göre gerçekleştirme kuralları belirtilmiştir. Bu kuralların genellikle ödenek aktarmaları, avanslar ve harcamalar üzerine konulan kurallar olduğu Tablo’da görülmektedir.

Ayrıca 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanuna göre bütçe hazırlama sürecinde Orta Vadeli Program ve Orta Vadeli Mali Plan önemli uygulamalardır. Orta Vadeli Program kamunun politika ve uygulamalarını kalkınma planı ile uyumlu şekilde ortaya koyarak bütçe sürecini başlatan ve kaynak tahsisini yönlendiren bir programlama aracı olarak ifade edilmektedir. İkinci önemli doküman niteliğinde olan Orta Vadeli Mali Plan ise Orta Vadeli Program ile uyumlu olarak gelecek üç yıla ait gelir- gider teklifleri ve açık ve borçlanma hedefleri ile kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarını içeren bir belge olarak tanımlanmaktadır (<https://www.hmb.gov.tr/bumko-orta-vadeli-mali-plan-ve-ekleri>). Genel ve özel bütçe kapsamında bulunan idarelerin bütçeleri hazırlanırken merkezi yönetim bütçe büyüklüklerini ve kurumsal olarak ödenek teklif tavanlarını belirleyen belge niteliğinde olan Orta Vadeli

Planın dikkate alındığı görülmektedir. Bu bağlamda Orta Vadeli Mali Plana göre genel ve özel bütçe kapsamında bulunan idarelerin, bu belgeler çerçevesinde kurumsal önceliklerine göre bütçelerini hazırlamaları gerektiği ve Orta Vadeli Mali Plan'daki ödenek tavanlarına göre bütçe gider tekliflerini yapabildiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Günümüzde gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin ekonomileri incelendiğinde birçoğunun gelir ve giderlerinin birbirine denk olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu ülkelerin iç ve dış şoklar gibi faktörlerin etkisiyle daha hassas hale gelen ekonomilerinde iradi olarak uygulanan para ve maliye politikaları uygulamaları neticesinde ekonomik istikrarlarının ve mali disiplinlerinin olumsuz etkilendiği dikkat çekmektedir. Bu süreçte ülkeler mali disiplinin sağlanması amacıyla kurula dayalı maliye politikaları uygulamaya başlamışlardır. Kurula dayalı maliye politikaları bütçe dengesi, harcamalar, borç stoku ve gelir kullanımına belirli kısıtlar getiren uygulamalar olarak ifade edilmektedir.

Türkiye'de kurula dayalı maliye politikası uygulamasına 2003 yılında kabul edilerek 2006 yılında yürürlüğe giren 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu önemli bir uygulama örneği olarak verilebilir. Söz konusu kanun, dünya ülkeleri kamu mali yönetim sistemine uyumun sağlanması amacıyla önemli ilke ve düzenlemeleri içinde barındırmaktadır. Kanun, 1050 Sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu gereğince hazırlanan genel ve katma bütçelerin "konsolide bütçe" adı altında hazırlanmasına son vererek merkezi yönetim bütçesi, sosyal güvenlik kurumları bütçeleri ve mahalli idareler bütçeleri şeklinde hazırlanmasına imkân tanımıştır. Bu sayede kaynakların daha etkin ve verimli kullanılması diğer bir değişle kaynak israfının önlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu kanunla mali saydamlık ve hesap verilebilirlik ilkeleri esas alınarak mali yönetim sisteminin yeniden yapılandırıldığı dikkat

çekmektedir. Bu düzenlemeler kanunun 7, 8, 15, 41, 50, 53 maddelerinde bulunmaktadır. Hesap verme sorumluluğunun bulunduğu 8. ve 41. Madde gereğince kaynakların etkin ve verimli kullanılmasında görevli ve yetki sahibi tanımlı kişilerin sorumlu tutulduğu görülmektedir. Mali saydamlığın sağlanması amacıyla da yetkili kişilerin ve kamuoyunun bilgilendirilmesi gereği esas alınmıştır. Bu ilke belirli dönemler halinde raporlar hazırlanması ve bu raporların kamuoyuna sunulması şeklinde kamuoyunun bilgilendirilmesi şeklinde uygulanmıştır. Ayrıca ilgili maddelerde yer alan düzenlemelerin mali kuralın tanımında olduğu gibi bütçe büyüklükleri üzerinde belirli sınırlamalar ve düzenlemeler getirdiği görülmektedir. Bu düzenlemeler kanunun 14, 20, 21, 23, 24, 27, 35. maddelerinde yer almaktadır. İlgili maddelerde harcamalara, ödenek aktarımlarına, yedek ödeneklere, örtülü ödeneklere, ertesi yıla geçen yüklenmelere ve bütçe dışı avanslara kısıtlar getirildiği görülmektedir. Harcamalara getirilen kısıtlarda harcamaların ödenekleri aşmaması ve ilgili yılda amaçları doğrultusunda kullanılması esas alınmıştır. Ayrıca genel ve özel bütçe kapsamında bulunan idarelerin Orta Vadeli Program ve Orta Vadeli Mali Plana göre bütçelerini hazırlama zorunluluğu ve bu idarelerin Orta Vadeli Mali Plana göre gider tekliflerini yapma gereklilikleri harcamalara getirilen kısıtlara örnek olarak gösterilebilir.

Bu bağlamda 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile kamu kaynaklarının ve ödeneklerin etkin ve verimli kullanılması için mali kural niteliğinde birçok ilke ve düzenlemeler getirildiği görülmektedir. Getirilen bu ilke ve düzenlemeler belirlenen hedeflere ulaşmada önemli uygulamalar olmakla birlikte, söz konusu ilkelerin mali disiplin üzerindeki etkisinin kamu kesimi finansman dengesi rakamlarındaki gelişmelerin dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekliliğini de ifade etmek konunun bir diğer boyutunu

ortaya koymak bakımından önemlidir. Nitekim mali disiplin uygulamalarının temel hedefi kamu finansman dengesinin sağlanmasıdır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, A.(2014). Kamu Maliyesi. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Aktan, C. C. (2011), “Kurumsal Maliye Politikası ve Mali Kurallar (Ekonomi Politikası Yönetiminde Anayasal ve Yasal Mali Kurallar)”, Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası. <http://www.ceis.org.tr/dergi/2011ocak/makale1.pdf>
- Bank of Ghana Policy Briefing Paper, (2008). “-Fiscal Rules and Fiscal Discipline – “What Can Ghana Learn From Country Experiences?”, January <https://www.bog.gov.gh/privatecontent/Research/PolicyBrief/pbrief-fiscal%20rules.pdf>
- Civriz, M. (2010), “Mali Kurallar Maliye Politikası Yönetiminde Yeni Bir Eğilim: Vergi, Harcama, Borçlanma vs. Üzerine Kurallar ve Sınırlamalar”, C.C. Aktan, A. Kesik ve F. Kaya (Ed). Türkiye’de Mali Disiplini Sağlamaya Yönelik Mali Hükümler ve Mali Kural Benzeri Uygulamalar (Ss.347-379). Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Demir, M. ve İnan, M. (2011), “Türkiye’de Mali Kural”, Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13/2, 25-66.
- Demircan, E. ve Ener, M. (2009). Yeni Ekonomik Düzendeki Değişim İstikrar ve Bütçe Politikaları. Bursa: Ekin Basın Yayım Dağıtım.
- Dumitru, I. ve Stanca, R. (2010), “Fiscal Discipline and Economic Growth- The Case of Romania”, Akademy of Economic Studies Bucharest, Paper No: 27300, 1-15, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/27300/>
- Gaber, S., Vasilka G. and Ilija G. (2015), “The Role of Fiscal Rules in Ensuring Fiscal Discipline”, International Journal of Sciences, Basic and Applied Research (IJSBAR) ISSN 2307-4531.
- Güngör, K. (2011). Küresel Kriz Mali Kural ve Türkiye, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hemming, R. (2003), “Policies to Promote Fiscal Discipline”, Fiscal Affairs Department, IMF, 1-19. <https://www.nottingham.ac.uk/gep/documents/conferences/2003/tulane-conf-2003/hemming-2003.pdf> (23 Ekim 2018) adresinden edinilmiştir.
- Hou, Y. (2003), “Fiscal Discipline As A Capacity Measure of Financial Management by Sub National Governments”, Public Administration Challenges of Inequality and Exclusion Maami(Usa), <https://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/LocalFinanceDisciplineTransparency.pdf>
- Karayazı, M. (2017), “Mali Kurallar: Türkiye’deki Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:10, Sayı: 50, s.758-769.
- Kargı, V. “Mali Kural ve Türkiye’de Bütçe Disiplini”, http://apbs.mersin.edu.tr/files/velikargi/Publications_023.pdf (27 Eylül 2019)
- Kennedy, S. ve Robbins, J. (2001), “The Role of Fiscal Rules in Determining Fiscal Performance”, Department of Finance Working Paper, 16, Canada.
- Kopits, G. and Symansky S.A., (1998). Fiscal Policy Rules, Washington DC: International Monetary Fund.
- Kopits, G. (2001), “Fiscal Rules: Useful Policy Framework or Unnecessary Ornament”, Washington DC: International Monetary Fund.

- Krol, R. (1997), "A Survey of The Impact of Budget Rules on State Taxation, Spending, And Debt", Cato Journal, Vol.16, no.3, Winter, 295-307.
- Musgrave, R. A and Peacock A.T. (1959), "The Theory of Public Finance", New York: Mcgraw-Hill.
- Mutluer, K. Öner, E. ve Kesik, A. (2005). Kamu Bütçesi. İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık.
- Pehlivan, O. (2008). Kamu Maliyesi. Trabzon: Derya Kitapevi.
- Saygılıoğlu, N. ve Erduran, A. Ç. (2011). "Mali Kural ve Etkinlik Sorunu: Türkiye Örneği", 7. Ekonomik Yaklaşım Kongresi: "Türkiye Ekonomisi'nin Dinamikleri: Politika Arayışları", Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. 100.Yıl Kongre Merkezi, Beşevler Ankara, 22-23 Aralık 2011.
- Sivrekli Demircan, E. (2008), "2007 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri ve 2008 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı.38, s.14-27.
- Söyler, İ. (2006), "Kamu Mali Yönetim Sisteminin Bütçe İlkeleri Açısından Bir Değerlendirmesi", Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt:8, 187-208.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Orta Vadeli Program ve Ekleri <https://www.hmb.gov.tr/bumko-orta-vadeli-mali-plan-ve-ekleri> (02.10.2020).
- Taner, A. (2011), "Kamuda Hesap Verme Sorumluluğunun Aracı Olarak Performans Esaslı Bütçeleme", Sayıştay Dergisi, Sayı:83, S.3-30.
- Tüğen, K. (2013). Devlet Bütçesi. İzmir: Başsaray Matbaası.
- Tüğen, K. ve Özen, A. (2010), "Bütçe Uygulamalarında Saydamlık ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi", Kamu Maliyesinde Seçme Yazılar, Sakarya: 1-15.